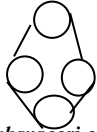

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIVAVAKOSO LOTU VAKARISITO**

Noveba 11:2018 Penitiko 24 [Pentecost 24]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka.

Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

A. Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai vola e vakatokai vei Ruci: Ena daumaka mo wilika kece nai vola ena wase 1-4 ka ni rua tiko nai Vaqa enai vola oqo nei Ruci]. **Ni da goleva na Ruci ena daumaka meda raica mada nai vakarau ni volavola enai VT me baleta nai tukutuku ni veigauna [history].** **Matai:** *Na vulici ni nodra bula na tamata [personalities] me vaka na tui, liuliu ni mataivalu, na vuku kei ira era vakavuna na veika me yaga ki na bula. **Rua:** na vulici ni nodra bula na matatamata [peoples]. Ko ira na yavusa yadua se dua na mata tamata, me vaka eke ko Moape kei Isireli. **Tolu:** Nai vakarau ni bula ena vuku ni veika e yaco ka tara na vanua kei na nodra bula na leweni vanua, e rawa ni vakavuna na toso ki liu se vakavuna na leqa [study of patterns]. **Va:** Na vulici ni naki ni veika e yaco. Na nodra bula na tamata, veiliutaki, lewe ni vanua, na veibataki ni vakasama e curu mai me vukea na bula torocake se na veivakasama e taurivaki me veivuke, ia sa vakavuna na leqa kei na rusa [study of purpose]. Ena vukei keda na vakasama e cake ena golevi ni vola oqo: nai talanoa ni so na tamata rogo, nai tekivu ni dua na uma tamata, nai naki ni talanoa nida wilika kei na kena yaga vei keda. **Ena Ruci, meda tekivu mada e Moape:** 1. *O cei o Moape [Moab]? E na nodrau wase vanua ko Eparaama kei Lote e okati me nei Lote na vanua ko Moape [Vakatekivu 13, 14 etc;]. Ena Vakatekivu 19:37-38, eda wilika kina e rua na luvei Lote gone yalewa [erau vakaluvani ga vei tamadrau ko Lote. Eda sega ni tokona ena gauna oqo na bula vaka ko ya], ka yaca ni luvedrau ko **Moape kei Amoni.** **E rua na tamata ka yaca ni rua na matanitu ena gauna ko ya: Moape kei Amoni.** Na vanua ena tokalau [east] ena yasa ni Waitui Mate [Dead Sea], ena gauna oqo na vanua vakaJoritani [Jordan]. 2. *Taumada, eda kila ni rua ga nai vola enai VT erau vakatokai vei rau e rua na marama, ko Ruci [Ruth] kei Esiteri [Esther]. E rau vola se sega, e sega ni bibi ena nodrau nanumi kina e rua na yalewa se marama. Meda dikeva ga vakatotolo nai vola nei Ruci ni bera ni golevi na veitikina ena macawa oqo [1:1-18] kei na macawa mai muri [wase 3-4]. Nai vola nei Ruci e tarava yani na***

Dauveilewai -'judges' e kau mai na vosa vakaKirisi 'kritai,' se Latini na 'judex' ka vakatokai me yaca ni vola ogo. Ena vosa vakaIperiu na 'sohofet' sa matata enai VTM ni dusia e dua ga na Turaga ni Lewa, [se Marama ni Lewa], sai Koya na Kalou, [Dauveilewai 11:27]. Ko ira na Dauveilewai, e rairai ni dodonu ga mera vakatokai ko ira na 'Dauveivakadodonutaki,' se ena vosa ni gauna ogo ena 'Information Technology [IT], na 'troubleshooter' ko ira mera walia na leqa. 3. Na Ruci, sa nakiti me tarava na Dauveilewai; sa dusia vei keda e dua na rai vou ni vakasama ni Dauveivakadodonutaki [positive rather than negative solutions]. Sa tekivu nai vola e nai yatuvosa, 'Ia ena gauna era sa lewa kina na dauveilewai...' [FOV], se 'Ena gauna era liutaki Isireli kina na dauveilewai...' [FNV], se 'Ni bera nira veiliutaki na tui e Isireli...' [CEV], sa matata sara na vanua kei na gauna era veiliutaki, se veiqaravi kina na Dauveilewai. Nai talanoa totoka kei Ruci na marama ni Moape, sa donumaka na gauna dredre ni Dauveilewai [1375-1050 BC/BCE], ia e vakanamata yani ena dua na gauna vou sa yalataki. E talei ni da raica na kena duidui: Dua. Dauveilewai e okati kina e levu nai talanoa, ia ko Ruci e vica ga, dua ga na vuvale ni Isireli; Rua. Dauveilewai e dua nai vola levu enai VTM, ia ko Ruci ai vola lailai taudua; Tolu. Dauveilewai sa okati kina ko Isireli taucoko; ia ko Ruci sa baleta ga edua na koro lailai; Va. Na Dauveilewai e okati kina nai talanoa ni 200 vakacaca na yabaki [vica vata nai tabatamata], ia ko Ruci e baleta ga nai talanoa ni dua nai tabatamata. [Meda vakacuruma ga eke na vakasama cecere ka ni otioti ni Dauveilewai ogo enai VTM sa vu mai kina na Dauveilewai Levu ka lako mai ena kawa nei Poasa kei Tevita, ko Jisu Karisito]. 4. Na Dauveilewai eda goleva tiko sa kune kina na veivakamatei, na kucu yalewa, na yalewa dautagane ka varomusuki na yagona, na veivaluvaluti vakaveiwekani, kei na bête lawakica. [Ena wilivola ni Siga Tabu, eda a vulica kina nai talanoa me baleti ira ga eso me vakataki Samisoni, Tepora, dua na marama, ka vakanadakui kina na veika sa vakaraitaki e cake]. Mai na 4 ga na kilomita [2 na maile] ena vanua vakaPenijamini, e tarava na yasana vakaJuta ka tukuni kina nai talanoa ogo kei Ruci, e sega sara ni kune kina e dua na ka ca. E va ga na wase ni vola nei Ruci; wase 1-2, nai matai ni vica na tikina na biu vanua kei na mate ena vuvale ka tarava na wase ni vola ruarua nai talanoa ni rua na marama e dredre me rau veitawasei. Ena wase 3-4 sa baleti rau e rua na turaga dokai, dauloloma ka rogo na nodrau bula, ka rau i liuliu kilai ena koro. Ena vica na tikina ena otioti ni wase [4:17-22], ea qai tukuni kina na kawa nei Poasa me yacovi Tevita...sa nakiti ko ya. Ko iratou na lewe tolu ogo-Naomai, Ruci kei Poasa- sa okati kina ko Tevita, na kenai ka va ga eda kila, sai Koya na Kalou, ka no kina na uto ni vola ogo.

I. Ruci 3:1-5;4:13-17: Ena macawa sa oti eda a goleva kina na wase 1:1-18 ka na daumaka mo wilika taucoko talega na wase 2. Na wase 1, e dusia vei keda nai vola nei Ruci eso na vakasama ni Dauveivakadodonutaki ena sala kaukauwa ni kena wali na leqa, ki na dua na rai vou ena nodra vakasama na Dauveivakadodonutaki [positive rather than negative solutions]. Ea dravuisiga ko Peceliema [kenai vakadewa na vale ni madrai], ea kauta na nona veitinani ko Elimeleki, [‘Eli- Kalou, meleki- na tui, se sa ‘Tui, na noqu Kalou’],

kei Neomai, *[pleasant or delightful:totoka, se daumaka, se rekitaki na nonai valavala]*, ko Maloni kei Kiloni [e rau yaca vaka Moapi ka kenai balebale maloni- sick- tauvimate, kilioni- na vakawabokotaki- extermination, sa rairai yaca ruarua ga ni mate], ki na vanua ko Moapi [na vanua ni kawa nei Loti na luvei Erani na taci Eparaama ka tamadrau ko Tira: Vakatekivu 11: 27-32]. Na lako ni vaqara bula [refugee/asylum seeker]. Sa mate e liu ko Elimeleki, rau vakawati na nodrau cauravou kei rau na gone yalewa ni Moapi; ko Oripa kei Ruci- *[Ofa- back of the neck- baleta ga na nona vuki vakanadaku ni vugona me lesu tale ki Moapi]*, kei Ruci-friend or companion- *nai tokani, se nai tau]*. E tukuni e cake ni rau a mate talega na cauravou, ea qai yaco me tolu na yada ena vuvale. Sa vakasalataki Oripa kei Ruci ko Neomai me rau tikoga e Moapi, ka me sa lesu taudua ki Isireli me *yaka ni sa talevi ira tale na Nona tamata ko Jiova ka sa solia vei ira na kakana.* Sa kenai kuri ga ni sa sega ni rawa vua me vakasucuma tale e rua na cauravou me watidrau na vugona, ko Oripa [Ofa] kei Ruci. Sa solia ko Neomai na galala vei rau me rau digidigi kina. Sa digitaka ko Oripa me lesu tale, ia ko Ruci sa digitaka me salavata kei Neomai ki na vanua vou, bula vou, i tovo vou kei na Kalou vou, na Kalou nei Neomai me sa nona talega, na nona vanua me sa nona talega, ka sa bolea me la'ki mate talega kina. *[1:16-18, Eda sa sereka ena macawa sa oti...na tikina rogo ka titobu ka sa lako sivita na nodrau veilomani ka veimositi na veivugoni]*. II. Eda sa goleva oti e rua na vakasama bibi ena macawa sa oti: 1. *Na leqa ea tara na bula nei Neomai na vugoi Ruci.* 2. *Na dina nei Ruci vua na vugona. Qai wilika lesu tale na veivakasama sa volai kina. Meda raica sara mada na:* 3. *Dauveivueti, sai koya na turaga ea vakaraitaka na loloma dina vei Ruci.* E rua na turaga dauloloma ka rogo, ko Poasa [Boaz- strength or quickness- kaukauwa se totolo], kei koya ea qai yaco me tui mai muri [ko Tevita]. Na turaga vinaka ko Poasa, ka kilai ena nona dauloloma ka dauveikauwaitaki ka dau cakacaka. Sa vakatarai vei ira na dravudravua mera tomika na vovo ni witi, se sila era vakalutuma na dautatamusuki. Me vaka ni a vakarota ko Poasa me vakalutumi eso na witi, se sila ka me qai mai tomika ko Ruci. Ea levu sara kina na veika ea mai tomika rawa ko Ruci. III. Meda raica mada na lawa ni vakawati vaka-Livai: Ena yabaki ni Jupili *[oti e 50 na yabaki]*, sa dauvakasukai tale nai yau, se na qele vei koya ea nona ena 50 na yabaki sa oti, ko ya me soli vua na turaga ke bula tiko, se ki na luvena, ke sega na luvena; sa dodonu vakalawa me vakawatitaki tale na

marama yada vei koya na tacina e nona na qele, me rawa ni tomana tikoga kina na kawa bula vakavuvale. Ko Ruci sa vakawati oti vua e dua e dodonu me nona nai yau, baleta ni sa mate ka sega na luvena. Sa dodonu kina me ‘o koya na turaga e vo tiko ena kawa ko ya me vakawatitaki Ruci ka me vakaluvani kina. Sa donu kina vei Poasa me vakawatitaki Ruci, me vaka ni sa yacova mai oqo na yabaki ni Jupili. Nai karua ni lawa ko ya e sega ni rawa ni vosaki tagane na yalewa, ia sa rawa ga me vakaraitaka tiko na nona vinakataka na tagane e sa raica tiko. Nai vakarau e vakayacora ko Ruci me cega nai tutuvi ka la’ki vakatakataka na yavai Poasa [3:6-8], sa dodonu vakalawa, me vaka sa kila vinaka ko Neomai na lawa oqo ka sa vakasalataki Ruci me cakava vei Poasa. *[Sa sega ni rawa nida vakayagataka nai vakarau oqo ka ni duidui sara na lawa e vauci keda e Viti, se dua ga na vanua...sa rawa kina meda na lewai ka biu ki vale ni veivesu...me kua sara ni vakayacori].* Sa rawai Poasa na veika ea vakayacora ko Ruci, ia sa dredre vua me tauri Ruci sara, ka me vakarogotaka taumada vua na tuakana, ni tu vua na dodonu me vakawatitaki Ruci. Ea solia na galala ko tuakana vei Poasa me sa vakawatitaki Ruci. 4. Nai tekivu ni kawa vakatui. Oqo e dua nai talanoa totoka; na taro: A cava sara mada ea cakava tiko na Kalou? se A cava sara mada nai naki ni Kalou me baleta nai talanoa ni koro lailai oqo? Sa qai matata vinaka eke na Nona vakarautaka na Kalou na kawa vakatui ena muri mai. *Na digidigi donu nei Ruci kei na nona mai veiwekani kei Neomai, sa muria ga mai na Nonai tuvatuva na Kalou.* Eda sa raica e vuqa na veivakalougatataki sa yaco: ko Neomai sa kerea na Kalou me vakalougatataki Ruci, ko ira na dautatamusuki era kerea na Kalou me vakalougatataki Poasa, ka me vakalesui tale na veivakakougatataki. Ko Poasa sa kerea na Kalou me vakalougatataki Ruci. Ena veivosia kece me baleta na Kalou e vakayagataki kina na ‘Yahweh’ [Jiova] ka no kina na vakasama ni veigauna kecega [always]. Na Kalou oqo sa dauveivakarautaki [always Provide...Yawe Jaire], sa maroroï au ka tiko vata kei au ena veigauna kecega [always beside, se El Shaddai], ko Koya na noqu Dauveivakabulai, [always my healer- Yawe Ropheka]. Sa talei ni da raica ni ko Poasa e kawa mai vei Juta, e dua vei ira na lewe 12 na luvei Jekope, ea kawa talega mai vei Tema, o koya a kucuvi ka qai vakaluvani...sa vakayagataka na Kalou na bula vaka ko ya ena Nonai tuvatuva, *sa sega sara ni biuti ira se vakalolomataki ira e vaka oqo na nodra bula, sa vakayagataki ira ga mei dewadewa ni veika vinaka ka vaKalou.* E rawa

ni vakayagataki iko...kua sara ni ko beci iko! III. ‘Sa sega ni mudu na loloma,’ oqori me vaka sara ga na veika e vakaraitaka ko Neomai ena nona lomana na vugona ko Ruci, ka laveti koya cake me cecere tale ena nona bula vakamarama, mai na ‘yada’ ki na bula vakawati. Sa talairawarawa ko Ruci ka vakayacora na veika ea vakasalataki kina. Na nona muria nai vakasala ko ya sa yaco kina me vakawatitaki Poasa ko Ruci. Ena veisotari ni loloma ko ya sa vakasucuma kina ko Ruci e dua na gone tagane, ka ra vakayacani koya na nonai tokani me ko Opeti, *[servant of God or worshipper, bobula ni Kalou, se Dauveiqaravi ni Kalou]*. Era seretaka na lewe ni koro ni sa sucu vei Neomai e dua na gone tagane. Na nodrau veilomani dina sa vauci rau na veivugoni ogo, ka sa dredre me kunei vakarawarawa na mataqali veiwekani vakaoqo ena keda maliwa na tamata. Na veilomani dina ogo sa vakadeitaka na vosa nei Ruci: na veika sa nei Neomai, sa nei Ruci, na veika sa nei Ruci, sa nei Neomai, na Kalou nei Naomai sa Kalou talega nei Ruci; eda vakadinadinataka ni sa yaco na veivakaduavatataki ni rua na vanua, rua na matanitu, rua na kawa bula...na cakacaka ga ni Kalou ko Yawe; sa bibi sara ni sa vosa bubuluitaka ko Ruci sa dina sara na nona vosa [1: 17]. Tovelea me nomu tikina koula na 1:16-17. Eda sa wilika ka sarava nai vakarau ni bula nei Neomai, eda siqema rawa nai kuri ni nona bula mai nai vakarau ni bula nei Ruci. Eda sa na kilai vinaka talega e nai vakarau ni bula dauloloma, dauvakarorogo, yalodina, kei na vakabauta ea kune vei Ruci. Sa dua sara nai tuktutuku matanidavui, ko ya ni vakayagataka na Kalou na nodrau bula e rua na marama Neomai kei Ruci me tadu mai kina nai Vakabula kei vuravura. Sa sega ni dodonu mera beci na yalewa se marama, sa kacivi ira talega na Kalou ena Nona i naki vuni e vuravura...ogoo e dua na kena vakaraitaki koula. O keda ga na tagane se turaga meda raica ka vakasamataka vakabibi na tikina vakaoqo ka raica tale na noda i tovo kei nai vakarau ni noda raici ira na yalewa se na marama. IV. Na parofisai nei Jekope ea kaya, ‘Ena sega ni lako tani e Juta nai tutu vakaturaga, se na turaga ni lewa mai vei ira na nona kawa kecega, *[Judah will hold the royal sceptre and his descendants will always rule...]*’*[Vakatekivu 49:10, raica talega na Vakatekivu 35:11]*. Ea cavuti ogo ena yabaki drau vakacaca ni bera ni vakatui ko Isireli. Eda sa qai raica ogo na veika e cakava na Kalou: Na tinai Poasa e sega ni Jiu, ko Reapi [na dautagane ni Jeriko], na kai matanitu tani, sa mai ciqoma ko Reapi na Kalou i Isireli. Ko iratou na marama ogo: Tema, Reapi, kei Ruci, sa kawa mai kina ko Jisu. Vakasamataka mada na veika

veivakurabuitaki ea cakava na Kalou enai talanoa oqo, sa cakava tiko, se ena rawa ni cakava talega ena nomu bula. Sa bibi ga mo cakacaka ena yalodina kei na yalosavasava ka vakaliuca tikoga na Kalou. V. Ko Poasa na luvena ko Opeti, ko Opeti na luvena ko Jese, ko Jese na luvena ko Tevita na Tui rogo, ka dau divi tu me lesu tale mai na nona gauna koula [golden age]. *Ni ko raica ka wilika vakavinaka na kawa oqori, sa veicurumaki na tamata yalodina kei ira eso e rawa nida kaya ni ‘vakasisila,’ se ‘vakamadua’na nodra bula, sa vukica na Kalou me kune kina na bula, ka vakayagataka me yaco talega kina na veivakalougatataki.* Mai na kawa oqori, ka laurai kina na roka dina ni loloma ni veisolisoli ni bula, na yalo ni veivakaduavatataki kei na ka kecega e vinaka. Mai na kawa ni loloma ko ya sa kune kina ko Jisu na Tui ni loloma, na noda Turaga kai Vakabula [raica na Maciu 1:1-17 se Luke 3:23-38]. Eda sa vulica mai vei rau ni veivugoni oqo e rua na yalewa se marama, na bula ni veilomani, veiwasewasei, na bula ni veivakaduavatataki, na bula ni vakarorogo ka talairawarawa Vua na Kalou. Sa dua dina nai vakavuvuli cecere meda kila ka muria ka me dei tiko ni sega sara ni yali na Kalou ena veika kece sa yaco tiko.

B: Ai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatu [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matani ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni*

veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 1, raica na kenai vakamacala e cake. Sa buli keda na Kalou ka bulia na veika kece ni sa vinaka. Dina ga ni sa lutu na tamata, sa tekivu talega na nona cakacaka na Kalou me veivueti ka veivakabulai baleta ga ni sa lomani keda. 6. Na Same 127 mai nai Wasewase V ni Same 107-150, sa vakayagataki na Same ogo ena soKalou ka rawa ni lagati vakasere se serekali. E rawa ni da vakayagataka meda bulia kina noda masu kei nai vakarau ni soKalou.

I. Same 127: Sa kenai balebale ga ena tikina e 1 ni Kalou e Kalou Daucakacaka ka sega kina na vucesa ka sa vakasalataki keda me vaka mai Iteni, ‘sa tea e dua na were mai Iteni’ [Vakatekivu 2: 8] na Kalou ka kaya vua na tamata, Atama ‘me wereca ka vakatawa’ [Vakatekivu 2:15], ko ya me cakacaka me kua ni vucesa. Dina ga ni kaya na Daunisame ni sa ‘vakamocei ira ga sa lomana ko Koya.’ [2]. Sa dusia tikoga nida sa cakacakavata kei na Kalou, moce vata kei na Kalou ka bula vata kei na Kalou, sa sala ga ni nona veivakalougatataki na Kalou. Na bula e sega kina na Kalou, sa na sega ni vakaibalebale. Na veika kece e vuravura kei na noda bula: na tauyavutaki ni nodai tikotiko, na noda vale, na tekivutaki ni matavuvale, ko ira na gone ena vuvale, na noda cakacaka, na nodai soqosoqo, na noda lotu, na vanua kei na veika kece eda vakayacora me sa kena Yavu Tudei ga na Kalou. Ni ra susugi vakavinaka na gone mera yalomatua, era na sega ni colacola, ia era sa ‘ka ni veivakalougatataki...’[3], ‘*era sa vaka na dakaititi ena ligana na sotia*’ [4], sa nonai yaragi vinaka me rawa ka kina se rawata kina na kena ka sabaya kina na nona bula. II. Sa bibi na noda vakararavi Vua na Kalou, sa bibi talega na noda qarava na nodai tavi meda bula kina [Vosa Vakaibalebale 31:10-29], ia me kakua ni taura na gauna taucoko, se meda vucesa, [V/Vakaibalebale 18:9], me tiko na noda gauna ni qaravi Kalou [2]. IV. Sa vinaka meda taroga tikoga se sa tiko e dua na nomu gauna ni so-Kalou taudua, vakavuvale kei na vakavale ni lotu, se ko sa vakayagataka kecega na nomu gauna ena cakacaka ni qarai lavo? Sa dina sara ‘*ni tamata daucakacaka sa sega ni dua na ka me madua kina,*’ [II Timoci 2:15]. Ia sa bibi talega na qaravi Kalou me sai vakadei ni bula.

C. Ai Vakamacala lekaleka me baleta na Iperiu: *Nai vola vei ira na Iperiu, ia a rairai volai ni bera na 70 AD/ACE ka sega ni tukuni kina ni sa rusa na vale ni soro mai Jerusalemi ka dauvakayacori kina na vakacaboi soro. E kainaki ni a vola ko Paula, se ko Luke, se ko Panapasa, se ko Sailasa se ko Filipe, ia e so era raica ni vaka na vakasama matata ni marama, ka nanumi kina ni a vola ko Pisisila, kai tokani nei Timoci [Iperiu 13:23]. Nai VT vakaViti e volai kina ni vola ko Paula [Na FNV sa vakayagataka ga: ‘Nai Vola vei ira na Iperiu’], ia sa matata ni sega ni koto kina nai vakarau ni volavola nei Paula ka tekivutaka kece nonai vola ena “Koi au ko Paula...” Sa dredre sara me kilai se o cei e vola? Eda sa duavata ga kei na qase ni lotu ko Origen mai*

Aleksadaria ni kaya, 'na Kalou ga e kila.' Nai vola ogo ea volai vei ira na Iperiu [Jiu] era sa lotu Vakarisito ka ra vakararawataki ena vuku ni nodra Vakabauta na Turaga ko Jisu Karisito. Sa rairai vei ira na Lotu VaKarisito Jiu mai Itali [Roma], raica na 13:24. Sai naki bibi ga ni vola me dusia ni vinaka cake, se uasivi cake ko Jisu mai nai vakarau makawa ni lotu se bula vakaIperiu [Jiu]. Sa taucoko, uasivi cake, mana, yaga na bula vata kei Jisu, kei na Nona cecere cake se vinaka cake ko Jisu mai na Agilosu [1:4-10-18]; uasivi cake mai na parofita [lesoni ena macawa ogo, rai ki ra], uasivi cake mai vei ira nai Liuliu [3:1-4:13]; e uasivi cake mai vei ira na Bête [4:14-7:28]; e Veiyalayalati Vinaka [Vou] e uasivi cake mai na Veiyalayalati Makawa [8:1-13]; e uasivi cake mai na vanua ni so-Kalou [9:1-10]; ko Koya sa bokoci nai valavalaca [9:11-10:18].

I. Iperiu 9: 24-28, E tomani tikoga na vakatauvatani ni veika vakalotu ena nodrai vakarau ni bula vakalotu na Iperiu ka matata tu ena enai VTM, kei na uasivi cake ni veika sa mai vakayacora ko Jisu. Na veivosa makawa ni Lotu VakaIperiu me vaka ogo: na bête, nai soro, na vale vakacevaceva, valenisoro; ia sa vakayagataki eke me tukuni kina na duidui ni ka e yaco ena lotu VakaIperiu kei na veika e uasivi cake sa mai vakayacora ko Jisu. Na veika e vuravura sai vakatakarakara ga [copy] ni ka dina sa mai vakaraitaka ko Jisu, se veika vakalomalagi. Raica mada na vakasama ni 'vale vakacevaceva.' Taumada e vakayagataka ga ko Jekope me tara e dua nona vale me vakaruru kina mai na katakata ni siga ka yaca ni koro ko ya ko Sakoti [Succoth -- Vakatekivu 33:17], na vale 'bolabola' ko ya, se vale draunikau ni vakaruru ena katakata ni siga sa vakayalotaki me vale vakacevaceva, ka sa maroroi kina na Kato ni Veiyalayalatai, se tiko kina na Kalou. Sa dewa sara ki na vakasama ni Vale vakacevaceva ki na Vale ni Soro mai Jerusalemi, ka marautaki e ena veigauna ka vakakina e daidai me Kanavata ni Vale vakacevaceva [Feast of Tabernacle, Shelter or Booth]. Sa matata ni sai Vakaruru dina ga ko Jiova. Raica ogo: Enai lakolako mai Ijipita ki Kenani, e dau maroroi na Kato ni Veiyalayalataki ena 'vale vakacevaceva,' se 'na valelaca,' ko ya na vale e tiko kina na Kalou. Ia enai VTM sa vakayagataka ko Joni [1:14] na vakasama vata ogo me kaya, "...a sa tiko vata kei keda' [dwell among us]. Ena vosa vaKirisu 'eskenosen,' se 'tabernacled' "a sa dumu se tara na vale vakacevaceva se valelaca ena keda maliwa' ko ya, me vaka ga enai VTM, sa dusia ni sa tiko kei keda na Kalou [Imanueli], sa tiko vata kei keda ena bula nei Jisu [Imanueli], se na Kalou nai Vakaruru sa mai tamata sa tiko vata kei keda, sa vakasama cecere ko ya. II. Eda na mate vakayago, ia ko Jisu, ea mate talega vakayago me soli vakailoloma kina vei keda na bula vakayalo; ko ya na yalataki ni bula tawamudu. Sa bokoci na nodai valavalaca, sa caka oti, o koya eda sa cakava tiko, kei koya sa bera ni caka, ena Nona a mai mate na Turaga ena vukuda

mai na kauveilatai. Sa cabori Koya vakadua ga [26], ka sega ni vakataki ira na bete ena Lotu vakaIperiu, sa vakayacori na vakacaboi soro ena veigauna kecega e dua e cala kina, sa kauta yani nai madrali me vakacabori. Ko Jisu sa vakacabora se sorovaki keda yakadua ga [*once and for all*] ena veimataqali valavalaca kecega eda kauta mai Vua. Sa solia na Yalo Tabu me tuberi ka vukei keda ena nodai valavala ca, sa matataki keda talega Vua na Kalou ka vosa tiko ena vukuda ka tawa mudu [24]. Ko Koya ena lesu tale mai me vaka na Nona vosa ni yalayala [26].

D. Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai vola se Kosipeli nei Marika: *O cei ko Marika? E tolu na yacana: Marika [Marcus] na yacana vakaLatini [Roma], Joni se Jone [Johannan- God has shown grace-Sa vakaraitaka na Kalou nona loloma savu], na yacana vakaIperiu kei Kolobodotoluse [Colobodactoluse -stubby fingers-qaqalo lelevu ka lekaleka] na yacana vaKirisiki. Na yaca Jone Marika e yaca vakayagataki vakalevu [common names] ka so na gauna e nai VT e vakayagataki ga e dua na yaca, Jone se Marika, ena yaga me vakuri tale na yacana baleta ga ni vica tiko na Joni se Marika se Joni Marika enai VT kei na i tukutuku ni lotu taumada. Ko ira na DauniVT e duidui na nodra i vakamacala me baleta na yaca Jone Marika. Baleta ni dau kacivi ena yacana vakaRoma Marika, e rairai e dua e toka vinaka. Eda kila ga ni dua na vale levu nei tinana ko Meri e Jerusalemi era dau soqo kina ko Jisu kei na nona tisaipeli kei ira na vakabauta. [Na cauravou a tomani Jisu kei iratou na tisaipeli ki Kecisemani [Marka 14:51,52] e dreti laivi vua nai tutuvi ka ni luvaiwale tu...e rairai e dua ga e yadra cecekala mai me tiko ga ena gauna ni masumasu ka rogoca tiko na masu nei Jisu niratou a moce na tisaipeli, e rairai eratou lako mai nona vale ko Jisu kei na nona tisaipeli]. Ko ira na lewe 120 era a tiko ena dua na vale levu, na vale a ceguvi iratou kina ko Jisu ena Yalo Tabu [Joni 20], se e a sovaraki kina na Yalo Tabu [Cakacaka 2:1ff]; na vale ni soqo ni sa tucake tale mai na mate ka rairai kina ko Jisu. Sa rairai o koya ga na vale oqo nei Meri kei Jone Kolobodotoluse Marika. A vola ko Joni Marika [Cakacaka 12:12, 13:13] nai tokani nei Panapasa kei Paula. Dina ga ni rau a veileti kina ko Panapasa kei Paula, e muri sai tokani nei Paula, ni a vesu tu mai Roma [Kolosa 4:10; Filimoni 24; 2 Timoci 4:11]. A volai mai Roma ena loma ni 55-65 AD/ACE kai matai ni Kosipeli a volai. Sa macala ni a tu eso nai tukutuku volai enai vavakoso lotu ka ra vakayagataka me dauwiliki ena gauna ni soKalou' ka vakayacani vakaJamani me 'Q'. Nai vurevure oqo e vakayagataka ko Marika kei iratou na vo ni Kosipeli ka dauvakatokai me 'Vurevure Q' [Q Source-Q mai na vosa vaka Jamani -German-Quelle or Source, nai Vurevure] vei ira na Daunivola Tabu. Sa kenai balebale ni rau tautauri ko Maciu kei Luke mai vei Marika kei na Q. E muri ga sa nanumi ni a kauta mai vei Pita e vuqa nonai tukutuku [I Pita 5:13]. Dua tale na kenai vakamacala: baleta ni a volai mai Roma, e nanumi ni vu ni tukutuku nei Marika ko Pita, nai tokani ka tisaipeli nei Jisu. E a nanumi taumada me vakatokai ga me Kosipeli nei Pita. E vica nai tukutuku me baleti Pita, vakausivi nona malumalumu, me vaka na 'Lako tani ki dakuqu, Setani...' [8:33]. Ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. Ko Maciu e vola na bibi ni nona vakatutusa ko Pita, Maciu 16 me baleta ni ko Jisu na Karisito, na Luve ni Kalou. Sa okati eke na vakasama e rogo mai vei Jisu ka tu kina ko Pita: 'ena dela ni vatu oqo au na tara kina nai soqosoqo lewe ni lotu.' Ko Jisu e dusi koya ga se dusi Pita? [E duidui na vakadewa ni tikina oqo mai na Lotu Katolika vakaRoma kei keda na veimatalotu eso [Protestant churches]. O Pita e a sota ga kei Jisu mai na nona veipapitaisotaki ko Joni; a papitaiso talega kina ko Pita. Mai na Joritani ga e tekivu kina na Kosipeli nei Marika, na vanua ga ka tekivu kina ko Pita. E sega enai vola nei Marika na i tutuktuku ni sucu nei Jisu se na nona gauna ni gone, ia sa tekivu sara ena nona tukuna na Matanitu ni Kalou ka laki tini ena kauveilatai. Nai tinitini ni vola ena wase 16 e veiletitaki vakalevu, e tolu na kena nanuma: 1. Yala ga ena 16:1-8 ena dua nai yativosa ka sega ni vakaoti baleta ni tini botoilevu ga ena vosa 'afraid of...' rerevaka...' sa qai tini vinaka e muri vei ira eso me vaka e volai 'niratou sa rere'. 2. Vakuri ena 16:9-20 ka sa matata vinaka ni kau mai na veivakasama oqo e muri sara me taucoko kina na vakasama me vaka na vo ni Kosipeli, ko ya me tini ena tucake tale, na qaga ni sa rairai veiiratou na tisaipeli, na nona kaucake ki lomalagi, na yalataki ni nona na lesu tale mai kei na nodratou talai me tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai. 3. Ka tolu ni otioti, e vakuria ga na tikina e 8, ena 9 kei na 10 me vaka oqo: 'Eratou sa lako yani vakatotolo na marama ka tukutuku vei Pita kei iratou nonai tokani na vuku ni veika sa yaco. Sa oti koya, sa talai iratou na nona tisaipeli ko Jisu ki na tokalau kei na ra me tukuna nai tukutuku tawa mudu ka savasava mera rogoca na tamata ka vakabulai kina ka tawa mudu'. Baleta ni vakaooqo*

na kenai tinitini, eso na vakavakatu e lako mai: 1. Ni sega ni vinakata ko Pita me dusi ni taleitaki koya taudua ga ko Jisu [favour] ka tukuni na veika baleti koya me vaka ni a rairai taudua ga vua ko Jisu [IKoronika 15], e a dresuka laivi. 2. E so na daunivola Tabu era nanuma ni a rairai a kama ena kama levu mai Roma ena gauna nei Niro nai tinitini vola ogo wase 16:9 ka lako yani, e muri ga sa qai vakacurumi na kenai tinitini e rua e cake. Oqori e so ga na vakasama ena veigauna. Eda sa vakadeitaka ga ni ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. E sega ni vakabibitaka ko Marika nai vakamacala se nai vakavuvuli nei Jisu, ia sa levu ga nona vakabibitaka na cakacaka ni veivakabulai nei Jisu. Nai naki levu ga ni Kosipeli nei Marika me tukuna se ko cei ogo ko Jisu, bibi na nona cakacaka ka vica ga na nonai vakavuvuli me vaka eda raica ena wase 13. Ko Jisu a lako mai me veivakabulai ka solia nona bula ena vukuda na lewe vuqa [10:45].

Marika 12: 38-44: E na daumaka mo wilika talega: na Maciu 23:1-36 kei na Luke 20:45-47. Taumada meda raici rau vata nai talanoa ruarua ka rau mai biu vata koto ogo 38-40 kei na 41-47: Eda raica tiko enai vola nei Marika na bibi ni nodra vakacurumi mai ena Matanitu ni Kalou ko ira na tiko e taudaku. Nai talanoa ruarua ogo sa bolei ira, se ko keda eda tiko e loma ni lotu. Sa soli nai vakasala ogo me baleta ni sa roro mai me na yaco na Matanitu ni Kalou. Sa gauna ni veivakatovolei vei iratou na tisaipeli, ena yaco e muri me ratoui apositolo kai liuliu, ka me ratou vakadeitaka na bibi ni vakarau ni Matanitu ni Kalou. Nai matai ogo nai vakasala me baleta na nodra veivakacalai na Daunilawa, era vakatokai nai Vakavuvuli, se Rapai [kenai balebale ‘Noqu Turaga levu’- My great one]; ko ira na veiliutaki ena lotu...sa raica vakayawa ko Jisu ni na yaco mai na gauna ni nodratou veiliutaki nai apositolo ki na Lotu, se koi keda ena gauna ogo. Ko ira nai liuliu ni lotu, era vakabibitaka na vanua era dabe se tiko kina, se na vanua e soqovi: me kilai tani na nodrai sulusulu ni ra sa tamata ni Kalou. Era i liuliu ni lotu ka ra duidui mai na nodrai sulusulu na lewe ni vanua era vakaisulu ni cakacaka [Tiko/Lekutu 15:38]. Era gadreva mera vakarokorokotaki ena vanua ni soqo [makete, se vanua ni veivoli baleta ni levu kina na tamata]. Sa tu ga na nodrai dabedabe e vale ni lotu, kei na nodrai dabedabe vakarautaki ena gauna ni kana magiti. Sa matata vinaka tu vei ira na lewe ni vanua, na vanua era tiko kina se laveti kina nai liuliu ni lotu. Ia, e vakaoqo na veika era namaka ka domona. Baleta na nodra raici cake ka dokai mai vei ira na lewe ni vanua, sa tikovata kei na nodrai vadi vuni, ko ya, ena vuku ni nodra kocokoco, se na via rogo se dokai. Era dauveivakaisinitaki ira na yada ka butakoca na nodrai yau. Mai na daku ni veivakaisini ogo, era kena dau ni daumasu balavu. Sa kaya kina ko Jisu ni sa tu ga nai sau ni nodrai valavala. E tolu na ka bibi sa veivakasalataki kina ko Jisu: 1. Vakamalumulumutaki

iko, ka mo dua ga vei ira na tiko ena soqo, kakua na via kauti iko cake. 2. Ciqoma ga na veika sa soli me nomu ka kua ni taroga, mo laurai tani kina mai vei ira na vo ni tamata, ko ya mo kua ni namaka mo dokai se vakacerecerei. Sa okati kina na nodai tutu ni veidokai me vaka na:...Ratu, Adi, Talatala, Vakatawa, Tuirara se Liuliu. 3. Mo dauveiqaravi ga ena yalololoma kei na dina ka mo kua sara ni nanamaki ena kenai sau, laiva ga Vua na Kalou me qai saumi iko. Mo qarauna mo kakua ni vakayagataka na lotu me sala ni nomu rawata na ka me nomu ga. Nanuma tiko ni ko iko na bobula i Karisito [slaves of Jesus Christ]. II. 41-44 [raica na Luke 21:1-4], na nona vakacaucautaki na yada ena vuku ni nonai solisoli. Sa laurai vata oqori kei na nodra soli ko ira na vutuniyau ka okati kina na Daunilawa, se na Rapai e cake. Na ka e veivakurabuitaki ni kaya ko Jisu, *“Au sa tukuna vei kemudou, ko koya na yada dravudravua oqo sa solia e levu cake ena kato ni lavo mai vei ira na kena vo.”* E rawa vakacava me levu na ‘rua nai lavo lalai sara, sa rauta e dua na facigi’ [na ‘lepton’ kenai balebale na ka mamare lailai] se rua na sede? Sa matata sara vakailavo ni lailai dina ga na 2 na sede [the value is minimal]! Sa ka bibi ena vosa oqo nei Jisu na yatuvosa ka tarava *‘ni ra sa biuta kina eso ko ira kecega mai na nodra ka e vuqa... ko koya na dravudravua sa biuta na nona ka kecega.’* [44]. Na vakanananu edau yaco vei keda ena so na gauna, “Ke levu mada ga nai lavo e tu vei au, au na solia vakalevu” ia na leqa ga ni sega na ka e tu me solia vakalevu; me kua ni tarovi keda na vakasama vaka ko ya. Ko ira na kena vo era solia na vovo [spare money] mai na ka e levu e tu vei ira ko ya, mai na nodra vutuniyau; soli ga e \$10.00 mai na \$10,000.00 sa qai vo vua e \$9, 990.00 mei sau ni kena, mena, kei na veika me bula tiko kina. Ia ko koya na yada davudravua e solia taucoko na ka e tu vua, ko ya mai na 2 na sede ni sa solia, sa SEGA na ka e vo vua mei sau ni kena, mena, kei na veika me bula kina, sa solia kece Vua na Kalou [real giving must be sacrificial and not ‘cheap grace’--- na dau ni ciology ko Dietrich Bonhoeffer e vakamacalataka na ‘cheap grace’ me...*grace without serious cost, grace with out a cross, cosmetic sharing and blessing not deeply felt ...se dua ga na loloma vakarairai ga, vovodea , vala se caka ga me rogo kina, sa vaka ga e dua nai ukuuku me laurai levu kina ei ira na tamata, ia e vovodea ga*]. Na Kalou e sega ni vakaraitaka na ‘cheap grace’ ia na loloma savu e soli taucoko. Ko ya, na mataqali soli ka e vakayacora na Kalou ena Nona soli Jisu na Luvena e duabau ga e na vukuda Na nona bula na yada ni oti na 2c, sa

vakararavitaka ga Vua na Kalou, ia na vutuniyau, sa na vakararavitaka ga na nona bula enai lavo sa maroroya tu. Sa dua dina na vakatulewa kei na digidigi dredre. III. Ni lailai na ka e tu ena nomu taga, solia ga na ka e rawa, me kakua ga ni tarovi iko na vakanananu ni lailai wale, oti qai sega sara ga ni soli. E sega walega ni veika vakailavo, ia sa dusia nai solisoli kece e tu ena noda bula me kua ni maninitaki, ni soli ena qai soli vakalevu tale mai vei keda. Meda kerea ga na Kalou me vukei keda enai vakarau ni noda soli ka kei na veika eda yalataka me Nona na Kalou, kei na veika meda vakamarautaki keda kina. *Sa bolei keda ena noda soli me vaka: na dua nai ka tini [one-tenth or tythe] se soli yalayala [pledges] se soli vakaivavakoso me vaka e na dua soqo—soli matanituvanua...Kubuna, Burebasaga kei na Tovata [communal or traditional giving--festival], sa ulutaka vinaka me veivosakitaki].* **Sa bolei keda talega na vakasama oqo ena noda soli ka ni loloma vei ira na vakaloloma, nai soqosoqo ni veivuke se ki na lotu!**

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods] mo rai kina; na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo